

ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ВІД ЦІННИХ ПАПЕРІВ В УКРАЇНІ

Сергій Кантур
к. е. н., доцент
кафедри фінансів і
кредиту
Кримського
економічного
інституту
ДВНЗ «Київський
національний
економічний
університет
імені Вадима
Гетьмана»

Оподаткування на ринку цінних паперів сприяє залученню коштів до державного бюджету та грає важливу роль в управлінні фінансовими ринками. Оподаткуванню підлягають як доходи від цінних паперів, так і операції з цінними паперами.

До доходів від цінних паперів можна віднести дивіденди за простими та привілейованими акціями, відсотки та дисконти за борговими цінними паперами, курсові надбавки, премії від опціонів, різницю між ціною спот на базисний актив і ціною поставки активу за деривативами.

Платниками податків на доходи від цінних паперів можуть бути як юридичні, так і фізичні особи, які є власниками цінних паперів, здійснюють операції з цінними паперами і отримують від них дохід.

Мета статті - розглянути порядок і основні особливості оподаткування доходів за цінними паперами на фондовому ринку України.

Доходи від цінних паперів на фондовому ринку України підпадають під оподаткування податком на прибуток та податком на доходи фізичних осіб.

Платниками податку на прибуток на ринку цінних паперів є юридичні особи, які емітують цінні папери, або здійснюють операції з цінними паперами.

До доходів фондового ринку, що підлягають оподаткуванню податком на прибуток, відповідно до статті 135 Податкового кодексу, належать процентні доходи від цінних паперів, придбаних банком; комісійні доходи за операціями з цінними паперами та операціями з довірчого управління; прибуток від операцій з торгівлі цінними паперами; доходи у вигляді дивідендів [1, ст. 135].

Доходи у вигляді дивідендів є типовим об'єктом оподаткування на фондовому ринку. Це пов'язано з широким розповсюдженням акцій на фондовому ринку. За даними Національної Комісії з цінних паперів і фондового ринку

(НКЦПФР) в 2012 році в Україні було випущено акцій на суму 15,84 млрд. грн., що склало 14,7 % від усього обсягу випуску цінних паперів [2, с. 18-19].

Основним доходом за акціями є дивіденди. Дивіденд являє собою частину прибутку акціонерного товариства, яка виплачується акціонеру з розрахунку на одну належну йому акцію [3]. У Податковому кодексі дивіденди трактують розширено: «Дивіденди – це платіж, який здійснюється юридичною особою - емітентом корпоративних прав або інвестиційних сертифікатів на користь власників таких корпоративних прав, інвестиційних сертифікатів та інших цінних паперів, що засвідчують право власності інвестора на частку (пай) у майні (активах) емітента, у зв'язку з розподілом частини його прибутку, розрахованого за правилами бухгалтерського обліку [1, ст. 14].

Оподаткування дивідендів податком на прибуток визначається статтею 153 Податкового кодексу «Оподаткування операцій особливого виду». Відповідно до цієї статті, у разі прийняття емітентом рішення про виплату дивідендів, емітент нараховує дивіденди акціонерам та вносить до бюджету авансовий внесок з податку на прибуток. Цей авансовий внесок вноситься до бюджету до або одночасно з виплатою дивідендів акціонерам.

Величина авансового внеску залежить від розміру податкової ставки, нарахованої на суму дивідендів, яка фактично виплачується. Якщо дивіденди виплачуються у негрошовій формі, то в цьому випадку базою для нарахування авансового внеску є вартість такої виплати, розрахована за звичайними

цінами [1, ст. 153]. Останнє положення, до речі, створює юридичну колізію. Адже відповідно до статті 30 Закону України «Про акціонерні товариства», дивіденди виплачуються виключно в грошовій формі [3].

Авансовий внесок в обов'язковому порядку нараховує та сплачує будь-який емітент-резидент, за винятком платників фіксованого сільськогосподарського податку. Авансовий внесок нараховується та сплачується також державними некорпоративними, казенними або комунальними підприємствами, які зараховують дивіденди до державного або місцевого бюджетів. Емітент зменшує суму нарахованого податку на прибуток на суму авансового внеску, сплаченого в зв'язку з нарахуванням дивідендів [1, ст. 153].

Якщо сума попередньо сплаченого авансового внеску перевищує суму податкових зобов'язань емітента за звітний період, то сума перевищення переноситься на зменшення податкових зобов'язань майбутніх податкових періодів [1, ст.153].

Авансовий внесок не виплачується при виплаті дивідендів:

- фізичним особам;
- у вигляді акцій (часток, паїв), емітованих платниками податку, за умови, що така виплата не змінює пропорції участі власників у статутному фонді;
- інститутами спільного інвестування;
- керуючим фонду операцій з нерухомістю при виплаті платежів власникам сертифікатів фонду операцій з нерухомістю в результаті розподілу доходу фонду операцій з нерухомістю;
- на користь власників корпоративних прав материнської компанії, що сплачуються в межах сум доходів такої компанії, отриманих у вигляді дивідендів від інших осіб.

Оподаткування дивідендів за привілейованими акціями, або за іншими корпоративними правами, які передбачають виплату фіксованого дивіденду, прирівнюється з метою оподаткування до виплати заробітної плати з відповідним оподаткуванням та з включенням суми виплат до складу витрат платника податку [1, ст.153].

Ставка податку на прибуток, не залежить від виду об'єкта оподаткування і складає в даний час 19%, з перспективою зменшення з 1.01 2014 р. - до 16%. За такою ставкою сплачують податок на прибуток власники цінних паперів - юридичні особи [1, розд. XIX].

Порядок оподаткування дивідендів, які отримують фізичні особи, визначається розділом IV Податкового кодексу України «Податок на доходи фізичних осіб». Згідно п.2.8. статті 164, до загального місячного (річного) доходу платника податку (фізичної особи) в тому числі включається:

- дохід у вигляді дивідендів, вигравів, призів, процентів;
- інвестиційний прибуток від проведення платником податку операцій з цінними паперами, деривативами та корпоративними правами [1, ст.153].

При цьому не підлягають оподаткуванню податком на доходи фізичних осіб такі види доходів, пов'язаних з цінними паперами.

По-перше, це дивіденди, які нараховуються на користь платника податку у вигляді акцій (часток, паїв), емітованих резидентом, який нараховує такі дивіденди за умови, що вони не змінюють пропорцій власників у статутному фонді емітента.

По-друге, це доходи, отримані платником податку у вигляді процентів, нарахованих на цінні папери, емітовані Міністерством фінансів України. Йдеться про доходи за державними цінними паперами.

По-третьє, доходи, отримані платником внаслідок відчуження акцій (інших корпоративних прав), одержаних ним у власність в процесі приватизації в обмін на приватизаційні компенсаційні сертифікати.

По-четверте, це доходи у вигляді процентів за поточними банківськими рахунками, за якими на користь фізичних осіб здійснюються виключно виплати заробітної плати, стипендій, пенсій, соціальної допомоги та інших соціальних пільг [1, ст. 165].

Ставка податку на доходи фізичних осіб при оподаткуванні дивідендів більш гнучка, і в даний час встановлена в наступних розмірах:

- для дивідендів за звичайними акціями ставка податку становить 5% податкової бази.

- для дивідендів за привілейованими акціями і прирівняних до них корпоративних прав, які передбачають виплату фіксованого доходу, ставка становить 15% або 17%, залежно від величини доходу [1, ст. 167].

Таким чином, оподаткування дивідендів в Україні має такі особливості.

По-перше, розрізняється оподаткування дивідендів юридичних і фізичних осіб. Юридичні особи сплачують податок на дивіденди за ставкою податку на прибуток і, як правило, здійснюють сплату податку у вигляді авансового платежу. Фізичні особи сплачують податок за ставками податку на доходи фізичних осіб.

По-друге, оподаткування дивідендів залежить від того, за акціями якого типу нараховуються та сплачуються дивіденди. Від цього залежить розмір податкової ставки. За звичайними акціями основна ставка податку на дивіденди становить 5%. За привілейованими акціями, за якими сплачуються фіксовані дивіденди, оподаткування доходу у вигляді дивідендів прирівнюється до оподаткування заробітної плати, і податок сплачується за ставкою 15% або 17%, залежно від величини доходу.

Крім дивідендів, об'єктом оподаткування податком на прибуток на фондовому ринку є такий дохід, як відсотки.

Податковий кодекс визначає відсотки як «дохід, який сплачується (нараховується) позичальником на користь кредитора як плата за використання залучених на визначений або невизначений строк коштів або майна» [1, ст. 14].

«Відсотки нараховуються у вигляді процентів на основну суму заборгованості або вартість майна або у вигляді фіксованих сум. У разі, якщо залучення коштів здійснюється у вигляді продажу облігацій, казначейських зобов'язань або ощадних (депозитних) сертифікатів, емітованих позичальником, або шляхом врахування векселів та здійснення операцій з придбання цінних паперів із зворотним викупом, сума відсотків визначається шляхом нарахування їх на номінал такого цінного паперу, виплати фіксованої премії чи виграшу або шляхом визначення різниці між ціною розміщення

(продажу) та ціною погашення (зворотного викупу) такого цінного паперу» [1, ст. 14].

Окремо в Розділі III Податкового кодексу України розглянуто оподаткування операцій за борговими вимогами та зобов'язаннями [1, ст. 153].

Прибуток (збиток), отриманий від розміщення боргових цінних паперів емітентом, вище (нижче) номіналу, включаються до складу його доходів (витрат) у податковий період, протягом якого відбулося погашення (викуп) таких цінних паперів [1, ст. 153].

Платежі податку за відсотками здійснюються за основною ставкою податку на прибуток.

Ставка податку становить 5 % податкової бази, щодо наступних доходів за цінними паперами, нарахованих як:

- відсоток на поточний або депозитний (вкладний) банківський рахунок;
- процентний або дисконтний дохід за іменним ощадним (депозитним) сертифікатом;
- відсоток на вклад (депозит) члена кредитної спілки у кредитній спілці;
- дохід за іпотечними цінними паперами (іпотечними облігаціями та сертифікатами);
- дохід, який виплачується компанії, що управляє активами інституту спільного інвестування, на розміщені активи.
- дохід у вигляді відсотків (дисконту), отриманий власником облігацій від їх емітента;
- дохід за сертифікатом фонду операцій з нерухомістю та дохід, отриманий платником податків внаслідок викупу (погашення) управителем сертифікатів фонду операцій з нерухомістю;
- доходи фізичних осіб у вигляді дивідендів за звичайними акціями [1, ст. 167].

Слід зазначити, що відповідно до абзацу 6 п.1 Розділу XIX Податкового кодексу України оподаткування доходу у вигляді процентів на поточний або депозитний (вкладний) рахунок, вкладу (депозиту) в небанківських фінансових установах, процентного або дисконтного доходу за іменним ощадним (депозитним) сертифікатом вступає в силу тільки з 1.01.2015 р. [1, розд. XIX].

Ставка податку на доходи фізичних осіб, отримані з цінних паперів в інших випадках, підлягають оподаткуванню за ставкою 15 %. Ця ставка може бути змінена, якщо загальна сума доходу, отриманого платником у звітному податковому місяці, перевищує десятикратний розмір мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного податкового року, і складе 17% від суми перевищення [1, ст. 167].

Особливе місце в Податковому кодексі займає оподаткування торгівлі цінними паперами. Ця частина III розділу Податкового кодексу «Податок на прибуток» зазнала значних змін в порівнянні з початковою редакцією Податкового кодексу [4]. Що ж підлягає тут оподаткуванню? Незважаючи на формулювання Податкового кодексу, оподаткуванню підлягають не самі операції з цінними паперами, а прибуток, отриманий від операцій з цінними паперами.

У відповідність із змінами до Податкового кодексу, введена нова ставка об'єкта оподаткування у розмірі 10%. За такою ставкою оподатковується прибуток, отриманий від операцій з цінними паперами.

Зміни до Податкового кодексу передбачають окремий облік операцій з цінними паперами, що перебувають в обігу на фондовій біржі, та операцій з цінними паперами, які не обертаються на фондовій біржі. Цінні папери, що перебувають в обігу на фондовій біржі, вважаються такими, якщо одночасно виконуються наступні умови:

а) цінні папери допущені до обігу хоча б на одній фондовій біржі. При цьому перелік іноземних фондових бірж визначається Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку;

б) біржовий курс на українських фондових біржах встановлюється відповідно до вимог, встановлених Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку;

в) біржовий курс цінних паперів обов'язково повинен бути розміщений на сайті фондової біржі та в загальнодоступній інформаційній базі даних Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, а також може публікуватися в засобах масової інформації.

Платники податку визначають фінансовий результат за операціями з цінними паперами відповідно до положень (стандартів) бухгалтерського обліку шляхом зменшення доходів за операціями з цінними паперами на суму збитків від операцій з цінними паперами протягом такого звітного періоду [4].

Таким чином, на фондовому ринку України оподаткуванню підлягають такі доходи з цінних паперів, як дивіденди і відсотки. Дивіденди, одержувані юридичними особами, обкладаються податком на прибуток підприємств. Ставка цього податку залежить від виду акцій, за якими нараховуються та сплачуються дивіденди. Дивіденди, одержувані фізичними особами, обкладаються податком на доходи фізичних осіб. Величина податкової ставки залежить від розміру одержуваних дивідендів. Подібним же чином здійснюється і оподаткування відсотків. При проведенні операцій з торгівлі цінними паперами оподаткуванню за окремою ставкою підлягає прибуток від таких операцій, при цьому облік біржових і позабіржових операцій з цінними паперами здійснюється окремо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.13.2012 р., № 2755-VI-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua/>
2. Національна комісія з цінних паперів та фондовому ринку. Річний звіт за 2012 рік: Інновації для розвитку ринку. – Київ, 2012. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ssmc.gov.ua>.
3. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 г., № 514-IV-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua/>
4. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо подальшого удосконалення адміністрування податків і зборів, від 06.12.2012р., № 5519-VI-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ligazakon.ua/>